

regem Assyriae convenisse, quem postremum regem in auxilium alter adsevit contra irruptionem regis Syriae et Samariae, cujus religionem adoptavit, adeo ut aram Damascenae similem (quam ipse Achaz, invisendum regem conveniens, spectaverat) Hierosolymae erigendam curavit. Horologiorum solarium inventio nova erat tum temporis, et utilis; quare eam libens occasionem accepit Achaz, ut simile quid procuraret in palatio suo Hierosolymae. Non nisi autem temerè certi aliquid de ejus figurâ affirmaretur; verum cum Scriptura constanter voce *Mahaloth*, quae *gradus* sonat, utatur, quantum assequimur conjecturâ, facillè credimus nihil habuisse horologium illud similitudinis cum Graecorum et Romanorum, ac facillè concivam quamdam sphaeram fuisse, quemadmodum Graeca illa *scaphas* appellata.

Rudis primum horologiorum ars perfici paulatim ac ordine cepit. Ita quae primum diurnas tantum horas distinguebant horologia, in usum deinde noctis etiam fabricata sunt, ut de Platonis horologio Athenæus libro 4 animadvertit. Facillè nocturna hæc clepsydrae erant, sive horologia ex arenâ. Describit poeta quidam Graecus, nempe Bato, apud Casaub. in Athenæum l. 4, c. 17, philosophum gerronem et avarum identidem ampullam quamdam oleo plenam sollicitè spectantem, quasi horologium gereret. Scipio Nasica, auctore Plinio l. 7, c. 60, clepsydram dedicavit sub tecto anno urbis conditæ 595, cum ad id usque populus Romanus in nocturnis diurnisque horis, sole

non apparente, incertus vagaretur. Vitruvius, l. 9, c. 9, fusus agit de horologiis solaribus et clepsydris.

Ante horologia distinguendo tempore pedes serviebant: unusquisque enim umbram sui corporis dimetiebatur; qui planè usus diutius mansit ruri, quemadmodum ex Palladio, auctore secundi seculi, intelligimus, apud quem singuli duodecim libri de Re rustica clauduntur cum mensurâ solis singulorum mensium, quae horas ejusdem mensis pedum dimensione distinguit. Idem occurrit in tractatu de Horologiis, inter opera Badae Venerabilis. Varia est quidem corporum mensura, sed tamen nihil ex eo incommodi in horarum aequalitatem, cum pedum mensura plerumque corporis habitudinem sequatur. Computabatur umbra usque ad viginti pedes, atque horæ conveniendi cum amicis, horæ prandii, etc., ad talem pedem destinabantur, quemadmodum apud nos ad talem horam certae quaedam res peragende constituntur. Vir quidam ad prandium invitatus ad duodecim pedes, cum nocte intempestâ è lecto surrexisset, ad lunæ micantis fulgorem (solem ratus) umbram dimensus, conductam pedum mensuram deprehendit; quare etiam ad prandium ante exortum solis in amici domum convolvavit (1).

(CALMET.)

(1) Menander:

Ὁς κλυθίς ποτα
 Εἰς Ἰσραὴν δαδραπέδοις, ἔσθριος
 Πρὸς τὴν αἰθέρην ἔστρεψεν, τὴν αὐτῶν ἰδὼν,
 ὅτι βουρεῖζων, καὶ παρῆν ἄν' ἡμέραν.

DE TEMPIO SALOMONIS

Dissertatio:

Utrum à ruditate et moribus gentium originem traxerit.

Joannis Marshami in Canone Chronico p. 54 et 210, et Joannis Spencersi lib. 5 de Legibus Hebraeorum ritualibus dissertatione 6, nova et singularis opinio huic Dissertationi occasionem dedit. Asserunt enim viri illi eruditissimi, templum Salomonis à ruditate gentium originem traxisse. Et Marshamus quidem id pressius et quasi obiter exequitur; Spencersus verò prolixè et elegantè Dissertatione specio-

sum illud commentum adstruere nititur, cui sequentem propositionem opponimus.

PROPOSITIO UNICA. — *Templi Salomonici origo à Ægyptiacam superstitionem, vel ruditatem gentium referenda non est, sed ad Dei optimi maximi consilium, afflatum, auctoritatem, Davidisque et Salomonis pietatem.*

Probatur 1° ex Scripturâ sacrâ? Regum c. 7.

ubi narratur quomodo David indignum aestimaverit Dei majestate, indecorumque iis beneficiis quibus se Deo optimo maximo obstructum palam profitebatur, ut arca Dei in tentorio posita esset, dum ipse in domo cedrinâ habitaret; atque ita regie suæ intuitu, quam Deo favente edificaverat, ad ædem magnificam Deo cœli terræque supremo Domino et Regi regum fabricandam et dicendam excitatus est. Hujusmodi autem consilium à Dei afflatu proficisci Nathan propheta declaravit. Neque id ut Ægyptiacæ superstitionis reliquias condonavit, sed ut eximie pietatis affectum probavit. Et tantum abest ut profanorum templorum intuitu, quæ Israeliticæ olim in Ægypto viderant, Deus gentium ruditati, seculique moribus se accommodans, templi fabricam concesserit, ut contra nihil se de tali re locutum significet, quo tempore Ægyptiacorum templorum, si quæ essent, memoria apud majores eorum recens erat. Factum est autem cum sedisset rex in domo suâ, et Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixit ad Nathan prophetam: *Videsne quod ego habitem in domo cedrinâ, et arca Dei posita sit in medio pellium? Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac, quia Dominus tecum est. Factum est autem in illâ nocte, et ecce sermo Domini ad Nathan, dicens: Vade, et loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu edificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo ex die illâ quæ eduxi filios Israel de terrâ Ægypti, usque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo et in tentorio. Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel numquid loquens locutus sum ad unam de tribus Israel, cui præcepi ut pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non edificastis mihi domum cedrinam? Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego te tui de pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israel: et fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, et interfeci universos inimicos tuos à facie tuâ: fecique tibi nomen grande juxta nomen magnorum qui sunt in terrâ. Et ponam locum populo meo Israel, et plantabo eum, et habitabit sub eo, et non turbabitur amplius; nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut prius, ex die quæ constitui judices super populum meum Israel: et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, prædicetque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. Cumque completi fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te,*

S. S. XI.

quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum ejus. Ipse edificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum. Pietatem Davidis de templo edificando cogitantem non solum Deus commendat, verum etiam amplis promissionibus munerat: et in numero benedictionum quibus filium ejus Salomonem cumulabit, hanc velut principem recenset, quod divinæ majestati suæ templum sit edificaturus. Non ergo ad Ægyptiacam superstitionem, vel ruditatem gentium referenda est origo templi Salomonici, sed ad Dei optimi maximi consilium, afflatum, auctoritatem, et ad Davidis ac Salomonis pietatem.

Confirmatur ex 1 Paralipomenon c. 22, ubi de Davide dicitur: *Vocavitque Salomonem filium suum, et præcepit ei ut edificaret domum Domino Deo Israel. Dixitque David ad Salomonem: Filii mei, voluntatis meæ fuit ut edificarem domum nomini Domini mei, sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudit, et plurima bella bellasti; non poteris edificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me; filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, et ob hanc causam pacificus vocabitur; et pacem et otium dabo in Israel cunctis diebus ejus. Ipse edificabit domum nomini meo, et ipse erit mihi in filium, et ego ero illi in patrem, firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum. Nunc ergo, fili mi, sit Dominus tecum, et adifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.... Præcepit quoque David cunctis principibus Israel ut adjuvarent Salomonem filium suum. Cernitis, inquiriens, quid Dominus Deus vester vobiscum sit, et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, et subiecta sit terra coram Domino, et coram populo ejus. Præbete igitur corda vestra et animas vestras, ut queratis Dominum Deum vestrum; et consurgite, et edificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini et vasa Domino consecrata, in domum quæ edificatur nomini Domini. Quid in toto illo Davidis regis sermone pietatem non sapit? Num aliquid ad Ægyptiacam superstitionem, ad ruditatem gentium, ad profanos seculi mores respectum exprimit? Nonne Deo placuisse significat ut Salomon ipsi domum edificaret? David rex et propheta sanctissimus Salomoni filio suo jubet ut sacrum illud opus secundum voluntatem Dei perficiat; divina illi promissa et beneficia proponit, quibus ad id exequendum excitetur: principes*

Israel acceptorum pariter beneficiorum memoria instigat et permovet ut Salomonem in fabrica templi adjuvent. Tantum abest ut eos Ægyptiaca superstitionis emulatione, vel ruditate gentium, profanorumve seculi morum imitatione, et quâdam veluti contagione id præstyturos dicat, ut potius hoc opere Deum quæri, Deo immortalis corda præberi asserat. Denique finem exponens ob quem ædificatio templi ab ipso suscepta sit, et Salomoni filio servata, non ait id factum ut seculi moribus conformarentur, sed ut arca foderis Domini, et vasa Domino consecrata in eo deponerentur ac servarentur.

Confirmatur 2° ex litteris Salomonis ad Iliram regem Tyri scribentis 3 Regum 5: *Tu scis voluntatem David patris mei, et quia non poteris ædificare domum nomini Dei sui propter bella imminuta per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus mihi per circuitum; et non est satan, neque occursum malus. Quamobrem cogito ædificare templum nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo.*

Confirmatur 3° ex c. 8 ejusdem libri, ubi templi dedicatio describitur: *Factum est autem, cum exissent sacerdotes de sanctuario, nebula implevit domum Domini, et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini. Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut habitaret in nebula. Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. Convertite rex faciem suam, et benedixit omni Ecclesie Israel; omnis enim Ecclesia Israel stabat. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus ejus perfecit, dicens: A die quâ eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut ædificaretur domus, et esset nomen meum ibi; sed elegi David ut esset super populum meum Israel. Voluitque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel; et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est, stetitque pro David vatre meo,*

et sedis super thronum Israel, sicut locutus est mihi Dominus; et ædificavi domum nomini Domini Dei Israel. Et constitui ibi locum arce, in quâ sedes Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti. Confer cum 1 Paralipomenon c. 6 et c. 7, quo postremo loco dicitur: Cùmque complisset Salomon fundens preces, ignis descendit de celo, et devoravit holocausta et victimas; et majestas Domini implevit domum. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd impleset majestas Domini templum Domini. Sed et omnes filii Israel videbant descendentem ignem, et gloriam Domini super domum; et cornutes prout in terram super pavementum stratum lapide, adoraverunt et laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus. Bonam fuisse ac Deo gratam Davidis voluntatem de templo nomini Domini ædificando, Spiritus sanctus testatur Deo placuisse ut operis executio servaretur Salomoni. Absoluta templi fabrica, cum dedicatio solemniter ritu celebraretur, Deum immortalis editis miraculis significasse quam sibi acceptum esset sacrum opus: ignem quippe de celo delapsum holocausta et victimas consumpsisse, et nebulam Dei majestatis indicem templum implevisse, quæ se in hæc æde singulari quâdam ratione præsentem esse testatus est ut populi sui sacrificia processus susciperet, suaque beneficia in templo isto orantibus conferret. An, quæso, ab Ægyptiaca superstitione et ruditate gentium profectum opus ita Deus approbasset, ac miraculis illustrasset?

Probat 2°: Aedes quam ædificari Deus jussit ut Christi et Ecclesie figura et propheta sensibilis esset, ab Ægyptiaca superstitione ac gentium ruditate non ducit originem; sed templum Salomonis Deus ædificari voluit ut esset figura et sensibilis quædam propheta Christi et Ecclesie: illius igitur origo ad Ægyptiacam superstitionem et ruditatem gentium inconsulto refertur.

Minor propositio S. Augustini verbis probatur libro de Symbolo ad catechumenos, cap. 9: *Templum habet Deus: nam et Salomon rex et propheta jussus est ædificare templum Deo... Et unde ædificavit? De lignis et lapidibus: quia dignatus est Deus facere sibi per servum suum domum in terra, ubi rogaretur, ubi memoraretur. Unde dicit beatus Stephanus Act. 7: Salomon ædificavit illi domum; sed Altissimus non in manufactis templis inhabitat. Si ergo corpora nostra templum est Spiritus sancti, qualis Deus est, qui ædifi-*

cavit templum Spiritui sancto? Sed Deus. Si enim templum Spiritus sancti sunt corpora nostra, ille Spiritui sancto ædificavit templum, qui et corpora nostra. Et in Psalmum 137, explicans illa verba: Adorabo ad templum sanctum tuum, ait: Ipsa congregatio angelorum templum Dei est... Ecclesia deorsum, et Ecclesia sursum. Ecclesia deorsum in omnibus fidelibus; Ecclesia sursum in omnibus angelis. Et in Psalmum 44: Templum regis ipsa Ecclesia, intrat in templum ipsa Ecclesia. Unde construitur templum? De hominibus qui intrant in templum. Lapidis vivi qui sunt, nisi fideles Dei?... Templum regis in unitate est; templum regis non est ruinosum, non discissum, non divisum. Junctura lapidum viventium, et charitas est... Templum suum Deus ubique collocavit, fundamenta prophetarum et Apostolorum ubique firmavit. Et in Psalmum 68, explicans illa verba: Replebitur in bonis domus tua; sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate, hæc habet: Ista sunt bona domus illius. Non dixit: Templum sanctum tuum mirabile in columnis, mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis, sed mirabile in justitia. Habes foris oculos unde videas marmora et aurum. Intus est oculus unde videatur pulchritudo justitiæ... Et ipsum templum, fratres, nolite præter vos cogitare. Amate justitiam, et vos estis templum Dei... Ille unus vir qui assumitur in templum Dei, et plures sunt, et unus est. Ex unius persona dicit: Exaudi, Deus, orationem meam; et quia ipse unus ex pluribus constat, modò ait: Exaudi nos, Deus, Salvator noster. Ibidem loquens de civitate Jerusalem, ait: Civitas ergo quædam illa terrena cujusdam civitatis æternæ in caelis umbram gerebat; at ubi coepit illa quæ significabatur, evidentius prædicari, umbra quæ significabatur, dejecta est: propterea ibi modò templum non est, quod fabricatum fuerat in imaginem futuri corporis Domini. Tenemus lucem, umbra transivit. Denique libro 15 de Civitate Dei, cap. 48: Hæc autem domus, inquit, ad novum pertinet Testamentum, tantò nique majoris est gloriæ, quantò meliores sunt lapides vivi, quibus credentibus renovatisque construitur. Sed ideo per instaurationem templi illius est, quia ipsa renovatio illius ædificati significata significat eloquio prophetico alterum Testamentum, quod appellatur Novum. Quod ergo Deus dixit per memoratum

prophetam: Et dabo pacem in loco isto; per significantem locum ille qui eo significatur, intelligendus est: ut quia illo loco instaurato significata est Ecclesia, quæ fuerat ædificanda per Christum, nihil aliud accipiatur, quod dictum est: Dabo pacem in loco isto, nisi: Dabo pacem in loco quem significat locus iste. Quoniam omnia significantia videntur quodammodò earum rerum, quas significant, sustinere personas, sicut dictum est ab Apostolo: Petra erat Christus, quoniam petra illa, de qua hoc dictum est, significabat utique Christum. Major est itaque gloria domus hujus novi Testamenti, quam domus prioris veteris Testamenti, et tunc apparebit major, cum dedicabitur. Tunc enim veniet desideratus cunctis gentibus, sicut legitur in Hebræo Aggæi 2, 8. Nam prius ejus adventus nondum erat desideratus omnibus gentibus. Non enim quem deberent desiderare sciebant, in quem non crederant. Tunc etiam secundum septuaginta Interpretes (quia et ipse propheticus sensus est): Veniet quæ electa sunt Domini de cunctis gentibus. Tunc enim verè non venient nisi electa, de quibus dicit Apostolus, Ephes. 1, 4: Sicut elegit nos in typo ante mundi constitutionem. Ipse quippe architectus, qui dixit Math. 23, 14: Multi vocati, pauci autem electi, non de his, qui vocati sic venerunt, ut de convivio projicerentur, sed de electis demonstraturus est ædificatam domum, quæ nullam deinceps formidabit ruinam. Nunc autem quando et hi replent Ecclesias, quos tanquam in aræ ventilatio separabit, non apparet tanta gloria domus hujus, quanta tunc apparebit, quando quisquis ibi erit, semper erit.)

Et præfatione in psalmum 126: *Salomon ædificaverat templum Domino, in typo quidem et in figura future Ecclesie et corporis Domini; unde dicit in Evangelio: Solvite templum hoc, et in triduo excitabo illud. Quia ergo ipse ædificaverat illud templum, ædificavit sibi templum versus Salomon Dominus noster Jesus Christus, versus Pacificus.... De quo dicit Apostolus: Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum. Ipse est versus Pacificus, qui duos parietes è diverso venientes in se copulavit, quibus factus est lapis angularis, venienti populo ex circumcisione credentium, et venienti populo ex præputio gentium et ipsorum credentium; fecit unam Ecclesiam de duobus populis; factus est illis lapis angularis, et ideo vere*

« Pacificus. Quia ergo ille verus Salomon, Salomon autem ille filius David de muliere Bethsabee, rex Israel, figuram gestabat hujus Pacifici quando templum edificavit, ideo, ne illum putes Salomonem, qui edificavit domum Deo, alium Salomonem tibi ostendens Scriptura sic cepit in ps. 126: *Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificaverunt eam.* Domus ergo edificat domum, Dominus Jesus Christus edificat domum suam... Quæ autem domus Dei, et ipsa civitas. Domus enim Dei populus Dei, quia domus Dei, templum Dei. Et quid dicit Apostolus? *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos,* 1 Cor. 5, 17. Omnes autem fideles, quæ est domus Dei, non solum qui modò sunt, sed et qui ante nos fuerunt, et qui post nos futuri sunt, adhuc qui nasci habent in rebus humanis usque in finem seculi, congregati in unum fideles innumerabiles, sed Domino numerati, de quibus dicit Apostolus 2 Tim. 2, 19: *Novit Dominus qui sunt ejus;* grana illa quæ modò gemunt inter paleas quæ massam unam factura sunt, quando area in fine fuerit ventilata: omnis ergo numerus Fidelium sanctorum, ex hominibus commutandorum ut fiant æquales angelis Dei, adjuncti etiam ipsi angelis, qui modò non peregrinantur, sed expectant nos quando à peregrinatione redeamus, omnes simul unam domum Dei faciunt, et unam civitatem. Ipsa est Jerusalem. »

Confirmatur ex Theodoro quæstione 4 in lib. 1 Paralipomenon, dicente: « Non ipse (David), sed ejus filius templum edificavit. Nam quoniam Christus, secundum carnem quidem Davidis filius, ut Deus autem Dominus et herus Davidis, erat edificaturus Ecclesiam quæ sunt in toto orbe terrarum, non sivit Davidem edificare templum Judaicum; sed ejussit illius filium hoc facere, ejus appellatio præfigurabat pacem nostri Servatoris, Salomon enim interpretatur Pacificus, et Dominus noster Pax appellatur. Testis est beatus Paulus clamans: *Ipsæ est pax nostra, qui fecit utraque unum.* »

Confirmatur 2° ex Venerabili Bedâ, lib. 2 de Tabernaculo, cap. 4: « Tabernaculum, inquit, à Moysæ factum in solitudine, sicut et templum quod fecit Salomon in Jerusalem, statum sanctæ universalis Ecclesiæ designat, quæ partim jam cum Domino regnat in caelis, partim in presenti adhuc vitâ decedentibus ac succedentibus sibi membris suis peregrinatur à Domino. Et quidem in utriusque

« constructione domus hæc principatus solet esse distantia figurarum, quod tabernaculum præsentis ædificium Ecclesiæ, quæ quotidie in laboribus exercetur; templum futuræ ædificium designat, quæ quotidianâ animarum hinc post labores exeuntium receptione perficitur, quia nimirum tabernaculum Moyses cum populo Dei in viâ adhuc positus, quæ ad terram repositionis pergebat, condidit; Salomon autem templum in Jerusalem, quæ interpretatur *Visio pacis*, quoniam hic quidem Ecclesiæ in labore et ærumnâ vitæ labentis, in siti et esurie regni perennis ædificatur; illic autem in visione ac perceptione veræ pacis consummatur. Unde benè in templi constructione dictum est, quod *malitius et securis, et omne ferramentum non sunt audita in eo, cum ædificaretur, preparatis extra Jerusalem cunctis lapidibus ac lignis, atque in positionem ordinis sui decenter aptata esse; quæ ibi facillimè suo quaque loco reddita, aut cemento necerentur aut clavis: quia videlicet in pace supernæ beatitudinis non est tribulationibus nostra examinanda fides, aut vita probanda, sed quæ in præsentî jam seculo castigata, et cœlestibus erat sedibus regulariter aptata, ibi glutine et vineulis mutæ charitatis, ne perpetuò dissolvî queat, in conspectu etiam sui conditoris ac regis ad invicem copulanda. Nam cum in hæc vitâ multitudinis credentium fiat cor et anima una, et sint illis omnia communia, quid nisi lapides vivi in ædificium futuræ domus Domini quadrantur, qui hinc inde translati absque ullius labore tarditate, suis quique ordinibus inserantur, et sibi met alterutrum, copulâ divinæ simul et propriæ dilectionis jungantur? Item figura utriusque sanctuarii potest ita generaliter distingui: Opus tabernaculi, tempus synagoga, hoc est, antiquæ Dei plebis; opus verò templi Ecclesiæ, id est, illam electorum multitudinem, quæ post incarnationem Dominicam ad vitam venit, significat. Quoniam videlicet tabernaculum Moyses cum solâ Hebræorum plebe consummavit; templo verò Salomon collectâ proselytorum multitudine perfecit, et adjuvante etiam Tyrio rege, cum artificibus suis, qui neque naturâ Judæi, neque professione fuerant. Constat quia priori Dei populo non nisi ex ipsâ eorum gente præferunt; at verò Ecclesiæ rectores primi quidem fuisse de Hebræis; verum mox crescente eâ ac dilatata per orbem, etiam de gentibus stru-*

« res ejus sunt exorti; adeò ut ipse etiam Evangelista Lucas, et Timotheus, ac Titus, viri apostolici, devotione gentium ad presulatum ejus pervenerint. Verum si diligentius singula aspiciamus, utriusque domus ædificatio totius Ecclesiæ præsentis statum mysticè describit, quæ ab initio mundanæ conditionis usque ad ultimum, qui in fine seculi nasciturus est, electum, semper ædificari non desinit; et futuræ quoque gloriam vitæ, quæ non ex parte fruitur; sed post hujus terminum seculi, in omnibus suis membris in æternum fruitura est, mirabili figurarum veritate depingit. Unde non aliqua de tabernaculo, Domino opitulante, dicitur, primum ipsum invocantes, humiliter etiam præcedimus revelari oculos cordis nostri, ut considerare queamus mirabilia de lege ejus; et in pretiosorum decore metallorum ac vestimentorum, intelligamus ornatum nobis in morum, fide ac devotione fulgentium, esse commendatum. Neque enim nobis aliter sermo ille apostolicus potest convenire, quod ait 2 Cor. 6: *Vos enim estis templum Dei vivi; sicut dicit Deus, Levit. 26: Quoniam inhabitabo in illis, et inter eos ambulabo; et quod Joannes, Apoc. 21, audivit vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis; quàm si ornatum tabernaculi sive templi materialem religiosè mundi cordis et corporis cultu imitemur.* Legatur ejusdem Venerabilis doctoris Liber de Templo Salomonis.

Confirmatur 3° ex Angelomo, Luxoviensi monacho, auctore ecclesiastico noni seculi, Stromatis in lib. 5 Regum cap. 3: « Domus Domini, quam edificavit rex Salomon in Jerusalem, in figuram facta est sanctæ universalis Ecclesiæ, quæ à primo electo usque ad ultimum qui in fine mundi nasciturus est, quotidie per gratiam regis pacifici, sui videlicet Redemptoris edificatur, quæ partim adhuc peregrinatur ab illo in terris, partim evasis peregrinandi ærumnis, cum illo jam regnat in caelis, ubi peracto ultimo judicio, tota est regnatura cum illo. Ad hanc domum pertinent electi angeli, quorum nobis similitudo in futurâ vitâ promittitur.... Ad hanc pertinet ipse Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, ipso attestante, eum ait, Joan. 2: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.* Quod exponens Evangelista subjunxit: *Hoc autem dicebat de templo corporis sui.* Dicit Apostolus de nobis,

« 1 Cor. 6: *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?* Si ergo ille templum Dei per assumptam humanitatem factus est, et nos templum Dei per inhabitantem Spiritum ejus in nobis efficitur, constat utique quia figuram omnium nostròrum, et ipsius videlicet Domini, et membrorum ejus, quæ nos sumus, templum illud materiale tenuit; sed ipsius tanquàm lapis angularis singulariter electi et pretiosi, in fundamento fundati; nostri autem tanquàm lapidum vivorum superædificatorum super fundamentum Apostolorum et prophetarum, hoc est, super ipsum Dominum, etc. Hæc ex libro Venerabilis Bedæ de Templo Salomonis, cap. 1, Angelomus excerpit.

Obijcit Spencerus, summam templorum antiquitatem probare templum Salomonis à gentium ruditate et usu tractum. Ethnicos sibi licet deos suos in ædibus quibusdam sacrarum templorum nomine donatis coluisse, diù antiquam Salomonis templum, aut Mosis tabernaculum strueretur. Id ex sacris Scripturis probari Leviticis 35, 50: *Destruam excelsa vestra, et simulacra confringam.* Item Numerorum 33, 52: *Disperdit cunctos habitatores terræ illius; confringite titulos et statuas communitate atque omnia excelsa vastate.* Vocabulum Hebræum, quod Vulgatus interpres titulos transfert, Chaldeus domum adorationis, seu templum interpretatus est. Id confirmat ex Josepho lib. 4 Antiquitatum, p. 120, ubi Deum sic Israelitas alloquentem introducit: « Prætere lucos, et aras, et templa, quotquot habent, ad unum tolli jubeo, ferroque et flammis ita deleri, ut memoria eorum omnis aboleatur. » Hæc Josephi verba cum legislatoris mente congruere probat Spencerus, ex eo quòd Scriptura sacra vix unquam veteris alienigenis numinis aut idoli meminit, quin et alieni domum aut templum illius, Beth Hebraicè dictum memoret. Occurrit enim Beth-Peor, Deuteronomii 34, 6; Beth-Dagon, 1 Regum 5, 2; Beth-Ashtaroth, 1 Regum 51, 10; Beth-Baal-Berith, Jadicum, 9, 4; Beth-Baal, 5 Regum, 16, 52; Beth-Nisroch, 4 Regum, 19, 5, 7; Beth-Baal-Mehon, Josue, 15, 17. Adidit Spencerus cum Marshamo, Ægyptios primos fuisse templorum fundatores, quod testimonio Herodoti probant, in Euterpe, cap. 4, scribentis: « Dicitur Ægyptios duodecim deorum cognomina primos insituisse, et ab illis Græcos fuisse mutatos. Illos etiam primos diis et aras, et simulacra, et templa statuissè, »

Idem assertit Lucianus, lib. de Dea Syria scribens: « Primi homines Aegypti dicuntur, et deorum notitiam accepisse, et templa condidisse. » Ibidem, templum deae Syriae plebrosque dicere à Deucalione structum. Aegyptii (referente Julio Firmico, lib. de Errorē profanarum religionum) à Josepho post mortem, à patrio suae gentis insituto templa fecerunt. Referi etiam Artapanus, cum Aegypti grandine et terrae motu affigerentur, « domos quidem universas, et templorum peraeque corruisse. » Lysimachus apud Josephum, lib. 1 contra Apionem, Mosem et comites ejus convictari studens, eos « ubique deorum et templa, et aras, in quas nempe insiderent, evertisse » dicit. Hebraei veteres locum illum: *Et in deos eorum fecit Dominus iudicia*, de templis in Aegypto tunc temporis eversis interpretati sunt, referente S. Hieronymo Epistola ad Fabiolam, mansione 1. Macrobius, lib. 1 Saturnalium, cap. 9, è Xenone tradit, fabrum (qui deorum Deus, hoc est, primus et antiquissimus à veteribus credebatur (in Italia primum diis templa fecisse, et ritus instituisse sacrorum.) Arnobius, lib. 6 adversus gentes, templorum originem Salomone antiquiore agnosci: « Si quaeris, inquit, audire quis prior fuerit fabricator, aut Phoroneus Aegyptius, aut Merops tibi fuisse monstrabitur; aut, ut tradit in Admirandis Varro, Jovis progenies Aecus. » Ex quibus omnibus colligit Spencerus templum à gentium ruditate derivatum fuisse, et Deum Judaeis (utpote cultus alibi recepti formam impotentem expectantibus) templum indulsisse.

Respondetur, certum quidem esse ex Scriptura sacra, profanas gentes templa falsis numinibus dicata habuisse, antequam templum vero Deo à Salomone extrueretur; sed pariter certum non esse quod Mosales tabernaculo fuerint antiquiora. Titulorum et excelsorum nomine in Pentateucho templa significari probandum incumbit viro erudito; lucos falsis numinibus dicatos, altaria, seu quaevis monumenta illis consecrata, his nominibus significari probabilis est. At veri Dei cultores, ex quo Deus coli coepit, altaria ipsi exerebant, titulos etiam posterunt, ut Jacobi probat exemplum, Genesis 28: *Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, et ego nesciebam. Pavensque: Quam terribilis est, inquit, locus iste! Non est hic ciuitas nisi domus Dei, et porta caeli. Surgens ergo Jacob mane, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo,*

*et erexit in titulum, fundens oleum desuper. Appellavitque nomen urbis Bethel, quae prius Luz vocabatur. Vocit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, et custodierit me in via per quam ego ambulo... erit mihi Dominus in Deum, et lapis iste quem erexit in titulum, vocabitur: Domus Dei. Id simulatus diabolus, Dei simia et divinorum honorum praedo, deceptis à se hominibus persuasit ut altaria titulosque illi sub falsorum deorum nominibus erigerent, consecrarent, quorum nomina suis etiam urbibus imposuerunt. Josephus Deum Israelitas alloquentem introducit, ut ipsi placet, mentionemque templorum ab immortali Deo factam supponit, ex temporum posteriorum uso ac moribus existans jam tunc idololatras templa habuisse. Herodotus et Lucianus haesitant et ex incertis opinionibus templorum originem ad Aegyptos referunt, ut indicant illa verba: *Dicant, dicantur;* et Lucianus ipse de sua dea Syriae templo scribit: « Complures igitur Deucalionem Scytham templum hunc consecrasse tradunt, eum puta Deucalionem, cuius temporibus aquarum diluvium fuit. » Idem assertit Apollonius libro 3. Porro Noachum nomine Deucalionis ipsos intellexisse, parum perspicax est qui non videt. Quae de templis Aegyptiorum veterum ad Artapano et Julio Firmico dicuntur, scriptoribus ab illa antiquitate tot saeculorum serie remotis, non magni sunt momenti. Macrobius et Arnobii testimonia confirmant quam incerta sit origo templorum... Sed etsi demus gentium templa Salomonico esse antiquiora, imò et nonnulla prius condita fuisse quam Mosi tabernaculum strueretur, non sequitur templum Salomonis à gentium ruditate derivatum fuisse, et Deum Judaeis cultus alibi recepti formam impotentem expectantibus illud indulsisse. Quinimò sequitur potius, Deum tabernaculi primum, deinde templi fabricam praecipisse, ut populum suum electum ab idololatria averteret, ut eum in unius verae religionis societate contineret, dum in uno loco duntaxat veri Dei nomini cultuique dicato sacrificia offerre legitime posset, ut denique umbris illis ac typis Ecclesiae significaret, delinearet.*

Obiecit Spencerus, ipsam formalem templi notionem et conceptum argumento esse, gentium ruditatem, eique consentaneam Hebraeorum imbecillitatem, templo extruendo causam praebuisse. Quid enim Deus in templo manufactum habitat, nisi ut se accommodaret ad populi periculis et increduli desiderium, qui

Deum in proximo agentem, et rebus precibusque suis modo sensibili presentem postulassee videatur, ex ethnicorum utique moribus et studiis, qui templa sua hinc vel maxime aestimarent, quod eorum ope deos semper in propinquo haberent, et si usus postularet, facili et familiariter adeundos. Unde Arnobius lib. 6 ethnicum sic loquentem introducit: « Non ideo attribuius diis templa, tanquam humidos ab his imbres, ventos, pluvias, aut soles arceamus; sed ut eos possimus coram et cominus contueri, affari de proximo, et cum presentibus quodammodo venerationum colloquia miscere; sub axe enim nudo et sub aethero tegmine invocati si fuerint, nihil audiunt; et nisi de proximo admoveantur his preces, tanquam nihil dicatur, obstructi atque immobiles stabant. Hinc etiam Caellius ethnicus apud Minutium Felicem ait: Intende templis ac delubris deorum, quibus Romana civitas et protegitur, et ornatur. Magis sunt angusta numinibus incolis, presentibus, inquilinis, quam cultis insignibus et muneribus opulenta. »

Addit Spencerus, ipsa Scriptura de templo loquentis verba causam opinandi praebere; Deum ob gentium consuetudinem templum Judaeis concessisse. Quamvis enim Scriptura templum Dei domum et habitaculum multoties dixerit, et Deum in illo habitare locis bene multis asseruerit, aliis tamen, Dei in templo habitationem in dubium vocavit, nonnullis aperte denegavit, 3 Regum 8, 27: *Ergone putandum est quod verè Deus habitet super terram? Si enim caelum et caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec quam aedificavi? Et Isaias 66, 1: Haec dicit Dominus: Caelum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quae est ista domus quam aedificabitis mihi? Et quis est iste locus quietis meae? Et Actuum 7, 47: Salomon autem aedificavit illi domum. Sed non excelsus in manufactis templis habitat.*

Respondetur, Davidem, Salomonem, et fideles quosvis Israelitas ab illa gentium profanarum ruditate et errore fuisse alienissimos, quo deos suos ita templis alligatos credebant, ut alibi obstructas aures ad eorum vota haberent, neque sub axe nudo, aut sub aethero tegmine invocati audirent ac praesto essent, ut loquuti ethnicus ille apud Arnobium. Noverant enim antdiluvianos patriarchas, noverrant Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Mosem, Deo extra templum et tabernaculum preces, vota, sacrificia obtulisse, et

religionis officia in omni loco implevisse. Noverant Davidem ad Deum in caelis habitantem oculos animumque convertisse; Deum ubique presentem credebant, adorabant in caelo, in extremis maris; ubique succurrere omnibus invocantibus eum in veritate, respicere in orationem humilium; nec spernere preces eorum; oculos Domini in justos respicere, et aures benignas ac faciles illorum precibus optinuum Deum praebere. Unde David sepies in die laudem Deo dicebat, media nocte surgebat ut illum oraret; in strato lectuloque suo preces ex contrito corde cum lacrymis fundebat. Salomon vero nonne sapientiam à Deo postulavit et impetravit, antequam templum condidisset? Non itaque ex ruditate illa et errore gentium, sed ex Dei affatu et jussu, qui planè illam aedificandi templi voluntatem Davidi et ipsi Salomoni dedit, atque confirmavit, aerecenda templi origo est. Scriptura quidem sacra Deum in templo manufacto habitare negat ex necessitate et indigentia, aut quasi templi angustis includatur aut distingatur ejus majestas. Quod ethiel de suis numinibus opinabatur, eorum potentiam et gratiam sacris aedibus et status obligatam credentes. Quo spectant verba illa Arnobii lib. 6: « Nonne prima et maxima contumelia est, habitationibus deos habere districtos? » Hinc etiam sensum Minutius Felix rejicit: « Quod simulacrum, inquit, Deo fingam, cum si rectè existimes, si Dei homo ipse simulacrum? Templum quòd extrinam, cum totus hic mundus, ejus operè fabricatus, eum capere non possit? Et cum homo talis maneam, intra unam aedulam vim et tante majestatis includam? » Hinc praeceptorum ethnicorum errorem excludit Scriptura locis à Spencero laudatis, ut constat ex verbis illis Apostoli in Areopago praedicantis: *Deus, qui fecit mundum, et omnia quae in eo sunt, hic caeli et terrae cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat; nec manibus humanis colitur indigenis aliquo, cum ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et omnia. Verum non negat Scriptura, imò disertè docet, Deum, qui ubique praesens est, singulari quadam ratione in templo ejus majestati consecrato presentem esse, ex dignatione, et propensissima erga homines ipsius cultui devotos voluntate, ut eorum preces exaudiat, ipsis in omnibus necessitatibus et periculis praesentissimam opem ferat, quaeque gratis ac beneficis illos nutulet. Unde Moyses Deuteronomii 4, v. 7: *Nece est, inquit, utia natio tam grandis, quae ha-**

beat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Et Salomon solemnem templi dedicationem peragens, ut habetur 3 Regum cap. 8, Deum quidem templi septis inclusum et circumscriptum non esse proficitur, sed tamen in templo nomini illius dicato singulari quâdam ratione præsentem esse quatenus in templo, aut contra templum orantes benignè exaudit. Denique templum condidit Salomon, ut in illud populus Dei ad Deum colendum et orandum conveniret, non quasi ejus potentia et gratia sacrâ huic aedi alligata esset. Unde non solum de templo sancto suo, sed de cælo, illum populi sui preces exaudiri proficitur. Ergone putandum est quòd verè Deus habitet super terram? Si enim cælum et cæli cælorum te capere non possunt, quâto magis domus hæc quam ædificavi? Sed respice ad orationem servi tui, et ad preces ejus, Domine Deus meus; audi hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie: ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die; super domum, de qua dixisti: Erit nomen meum tibi; ut exaudias orationem quam orat in loco isto ad te servus tuus; ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto, et exaudias in loco habitaculi tui in cælo, et cum exaudieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod juramentum, quo teneatur adstrictus; et venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in cælo; et facies, et iudicabis sercos tuos, condemnans imptum, et reddens viam suam super caput ejus, justificans que justum, et retribuens ei secundum justitiam suam. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi), et agentes penitentiam, et confitentem nomini tuo venerint, et oraverint, et deprecati te fuerint in domo hæc, exaudi in cælo, et dimitte peccatum servorum tuorum, et populi tui Israel, et ostende eis viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terrâ, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut erugo, aut locusta, vel rubigo, et afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, cuncta devotatio et imprecatio, que acciderit omni homini

de populo tuo Israel; si quis cognoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hæc, tu exaudies in cælo in loco habitaculis tuis, et repropitiaberis, et facies ut des unicuique secundum vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum), ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ quam dedisti patribus nostris. Insuper et alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terrâ longinquâ propter nomen tuum, et oraverit in hoc loco, tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena; ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quodcumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegeris, et contra domum quam ædificavi nomini tuo, et exaudies in cælo orationes eorum, et preces eorum, et facies iudicium eorum. Quòd si peccaverint tibi (non est enim homo qui non peccet), et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum longè vel propè, et egerint penitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati fuerint in captivitate suâ, dicentes: Peccavimus, iniquè egimus, impiè gessimus; et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegeris, et templi quod ædificavi nomini tuo; exaudies in cælo, in firmamento solii tui orationes eorum, et preces eorum, et facies iudicium eorum, et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te; et dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ut miserentur eis. Populus enim tuus est, et hæreditas tua, quos exduxisti de terrâ Ægypti, de medio fornacis ferreæ. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui et populi tui Israel, et exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.

Obiicit Spencerus, Israelitas non Dei jussu, sed animi sui inductione, et planè spontè templum fabricasse; neque Deum eorum propositum ratum aut acceptum habuisse, idque colligit ex verbis Salomonis 5 Regum 5: Ego cogito ædificare templum nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus Davidi patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo. Consenta-

neum itaque esse opinari, gentium aliarum Ægypti præcipuè mores, hujusmodi studiis ac desiderijs occasione præbuisse, adeoque templi originem à gentium ruditate et usu non malè deducit.

Respondetur, Dei afflatu, consilio, auctoritate, non arbitrato duntaxat suo, Davidem et Salomonem illam extruendi templi provinciam suscepisse; istam voluntatem, et illius executionem fuisse Deo gratam et acceptam, idque multis momentis à nobis probatum. Et locus ipse à Spencero laudatus id liquidò probat. Qui enim decernit ædificare templum sicut locutus est Dominus, non suo utique duntaxat arbitrato, sed Dei afflatu et auctoritate fabricam illius suscipit; sed Salomon templum ædificare decrevit, sicut locutus erat Dominus ad Davidem; non igitur proprio arbitrato, cui dederit occasionem profanarum gentium, præsertim Ægyptiorum mores; sed Dei afflatu, nutu, auctoritate, sacram illam fabricam suscepit. Quàm temerè verò asseritur Deo non fuisse gratam, quam Deus approbavit, laudavit, nec solum verbis gratam sibi esse significavit, dicens Davidi: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè fecisti hoc ipsum mente tractans; sed et miraculis insignibus confirmavit? Præterea jam olim Deus mandatum populo Judaico per Moysen dederat, de sacrificijs offerendis in loco quem divina sua majestas designasset ac elegerit, Deuteronomij 12, 15: Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris; sed in eo quem elegerit Dominus, in uno tribuum tuarum, offeres hostias, et facies quodcumque præcipio tibi. Et vers. 26: Quæ autem sanctificaveris et voveris Domino, tolles, et venies ad locum quem elegerit Dominus; et offeres oblationes tuas carnem et sanguinem super altare Domini Dei tui. Locus autem quem elegerit Dominus est Jerusalem civitatis Sancti, mons Sion, templum ibi à Salomone conditum, ut passim in prophetis aliisque libris sacris habetur. Psalmo 78: Sed elegit tribunal Juda, montem Sion quem dilexit. Id à Moysè prædictum agnoscunt Hebræi: è quibus Josephus lib. 7 Antiquitum cap. 4, de Davide sic loquitur: Decrevit exædificare Deo templum, quemadmodum Moysès prædixerat. Idem asserunt Maimonides in Præcept. affirm. 20, et Talmudici Gemar. Sanhedr. cap. 2, § 6.

Obiicit Spencerus, gentium templum ab ultimâ penè rerum suarum memoriâ supra heroum suorum loculos et sepulera erecta fuisse, ut fusè probavit Eusebius, lib. 2 Præpa-

rationis Evangelicæ, cap. 6, cui titulus est: Sepulcra mortuorum esse, quæ deorum templa nominantur. Et S. Cyrillus Alexandrinus, lib. 10 contra Julianum, exemplis benè multis indicat celeberrima gentium templa fuisse sepulcra vel monumenta mortuorum. Idem ante illos docuerat Clemens Alexandrinus ab utroque laudatus, in Cohortatione ad gentes. Quibus consona sunt illa Arnobii lib. 6: Multa ex his templa, quæ tholis sunt aureis, et sublimibus elata fastigijs, auctorum conscriptionibus comprobatur contingere cineres atque ossa, et functorum esse corporum sepultura. Ex eo nonne patet et promptum est, aut pro diis immortalibus mortuos vos colere, aut inexpiablem fieri numinibus contumeliam, quorum delicta et templa mortuorum superlata sunt bustis? His etiam consona sunt illa Prædijci verba lib. 1 contra Symmachum:

Et tot templa deum Romæ, quot in urbe sepulcra heroum, numerare licet.

Cum itaque gentes antiquiores heroulis suis, haud ita pridem divinitate donatis cultum exhiberent, ipsa religionis ethnicæ principia sentire suadent templa è ruditate gentium initia traxisse.

Respondetur quòd etsi templa falsis numinibus consecrata, et ad mortuorum hominum cultum super eorum tumulos exstructa, è ruditate gentium originem traxerint, inde tamen absurdè colligi quòd templum à Salomone Deo vivo et immortalis æstrum et consecratum, ex gentium ruditate et superstitione originem habuerit; imò sequitur exitatum esse, ut populus Dei à gentium moribus averteretur, ac templi sanctitatem ex sanctitate numinis quòd colebat, et religionis quæ eum colebat, puritate astinaret, moresque suos ad divinæ legis et sanctionumque normam ita componeret Israelitæ, ut ipsi templa Dei fieri mererentur.

Obiicit Spencerus 1°, templum, quatenus habitaculum Deo sacrum, tam multa ruditatibus antiquæ monumenta mentibus nostris obficere, ut gentium ruditas templi originem dedisse faciliè censeatur. Nam qui primi templum aut habitaculum Deo possedere, credidisse videntur, illum aut honorem, aut quietem, aut tegumentum ad cæli injuriam propulsandam desiderare. 2° Qui hujusmodi habitacula primi statuerunt, eo animo fecisse videntur, ut Deum tanquam præsentem adire, affari de proximo, et quasi coram et cominibus intueri possent, persuasi scilicet semotam à rebus

humanis Dei in caelo habitantis curam et preces nisi in ipso Numinis habitaculo effusas, nunquam exaudiri. 5° Quod templum pro habitaculo divino primi fabricarunt, de naturae divinae sanctitate et excellentiâ planè singulari parùm pro dignitate cogitasse videntur. Nam domicilium manu fabri et è villi materiâ factum, nullum cum Dei naturâ et sanctitate consensum colit. 4° Primi templorum auctores divinitatem septis quibusdam contineri, et illius vim et præsentiam templi parietibus includi posse censuerunt. At Judæos non minus crassè de Deo judicasse è prophetæ verbis intelligitur: *Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus quam edificabitis mihi? Et quis est iste locus quietis mee?* Isai. 66, 1. Quæ verba S. Cyrillus Alexandrinus lib. 4 contra Julianum eleganter paraphrasi sic illuminavit: *Edificarunt Jerusalem celeberrimum illud templum Salomon sapientissimus, quo mirificè latabantur Judæorum populi, rati in illo circumscriptum habitare universorum Deum. Tardi enim ac rudes cùm essent ad intelligendum quæ de Deo dicebantur, cùmque Jerusalem Dei urbem esse putarent, in eâ solâ ipsum habitare contentebant, propterea quòd Davidis ore dictum esset: *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.* Quare cùm exiit de Deo sentirent, illos arguit his verbis: *Quam domum edificabitis mihi, cui sedes cœlum, terra autem scabellum?* Oportebat enim clarè ostendere iis, quæ naturam illius circumscribi ac coerceri locis arbitrabantur, et illum esse ubique, nec ullâ re capi, sed potius ire per omnia, et cœlum ipso plenum esse, terram plenum.*

Respondetur, etsi Judæorum quidam ita crassè de Deo judicârunt, David tamen, Salomon, prophetis ac spiritalibus Israelitis, absque temeritate et impietate affingi non posse tam inepta deliria, quòd scilicet templum Deo necessarium esse crederint, ne hyemalia sentiret frigora, aut sôlibus torreretur æstivis, aut pluvialibus nimbis perfluere-tur, aut ventorum turbinibus vexaretur, ut gentiles de diis suis somniasse indicat Arnobius lib. 6; aut quòd opinati sint David et Salomon Deum exaudire non posse nisi eos qui in templo orarent; et magis rudes atque exci fierint Demonace, qui, ut refert Lucianus in ejus Vita, quopiam ex amicis dicente: *Abæamus, ô Demonax, in Esculapii templum, pro filii salute oraturi,* respondit, *Vehementer surdum existimas Esculapium,*

etsi nec istic nos orantes exaudire potest; aut quòd David, Salomon, prophete, spirituales Israelite, de naturâ divinæ sanctitate et excellentiâ parùm pro dignitate cogitârunt, vimque summi Numinis et præsentiam templi parietibus includi posse censuerint, minusque perspicaces fuerint quam Heraclitus ethi-nicus, ad Hermodorum scribens: « O rudè homines! docete nos, quis sit ille deus qui in templis concluditur.... O indocti! non escitis quòd Deus manufactus non sit, neque eâ principio fundamentum suum habeat, aut circumferentiam? Universus mundus ejus templum est, animalibus, plantis, et stellis variegatus. » Quâ fronte sapientissimo et tunc religiosissimo Salomoni, crassæ illæ et absurdæ gentium, aut fortè carnalium etiam Judæorum opiniones tribui possent, cùm Deum templo, imò caelo et terrâ, totoque orbe capi et circumscribi non posse palam profiteatur; et de cœlo preces illum invocantium exaudire? (5 Regum 8, et 2 Paralipome non 6.) Cùm etiam Josephus lib. 8 Antiquitatum Judaicarum, Salomonem templum dedicantem sic orare faciat: « Tu quidem sempiternam domum habes, Domine, nec ignoramus te tibi ipsi hanc universam molem condidisse, que cœlo, aere, terrâ et mari constat; quam totam impleas, nec tamen ab eâ caperis. Hoc verò templum ideò nomini tuo adornavimus, ut in hoc sacrificiis ac precibus in cœlum missis tibi propitio litaremus, certò persuasi quòd et hic ades et nusquam interim abes. Cùm venim omnia videas, audias omnia, nihil tibi obstat hæc ædes quominus ubicumque te dignum est habites, à nemine alienus, et omnibus proximis, præcipue his qui te desiderant nocte dieque, præsens ac propitius. » Et rursus: « Supplex oro, ut aliquid de tuo spiritu ad hoc templum incolendum deducas, et nobis appareat in terris quoque te degere. « Alioquin tibi parvum est domicilium universum hoc cœli convexum, nedum hoc qualecunque templum. » Esto verò carnales Judei ita crassè de Deo judicaverint, ut illum templi septis circumscriptum arbitrentur, an ita desipiendum est ut Davidem et Salomonem hanc templi extruendi provinciam suscepisse dicamus, ad palpandum carnales illos Judæos, quos vel hæc ratione in tam crassâ et absurdâ opinione fovendos pervidissent, et Deum operis eo fine et eâ occasione suscepti executionem verbis et miraculis approbasse?

Objicit Spencerus, templi magnificentiam

gentium ruditati et vulgari Hebræorum ingenio originem suam debeisse. Gentilium enim templa (Salomonis multò vetustiora) eâ amplitudine, splendore et structurâ elegantia inclaruere, quòd ad eorum magnificentiam adaugendam, materia cum opere, natura cum arte, certasse videntur. Hujus rei testem esse Diodorum Siculum, lib. 1, ubi perantiquum illum Egypti deum Osirin memorans, ait: « Multi tradunt eum posse Jovis et Junoni templum magnitudine et sumptu nobile; fanâ insuper duo Jovi aurea, majus cœlesti, minus ei quem Ammonem vocant, ipsum dedicasse ferunt. » Idem auctor, post paucas paginas, quatuor templorum meminit, ab antiquissimis Egypti regibus Heliopoli-structorum, quorum unum stadiorum tredecim circuitum, et quadraginta quoque cubitorum altitudinem habuit. « Cui magnificentia par erat ferunt ibi consecratarum ornatus, tum impensis admirandus, tum manuum opere exquisitè elaboratus. Refert etiam Herodotus, lib. 1, de fano quodam inferiore, ad magnificum Jovis Belli templum pertinente, aureâ suppellectile tam illustri, quòd Chaldaei octingen-torum talentorum auri opus æstimaverint. » Eusebius etiam lib. 10 Præparationis Evangelicæ, cap. 4, Egyptiorum, Phœnicum et Græcorum ante tempora Trojana florentium mores referens, « templa magna, et omni signorum ac donariorum genere ad eximiam spectem ornata, apud omnes in usu » esse memorat. Nisi itaque testibus hisce fidem omnem detrahendam censeamus, necesse videtur existimare, magnificam gentium templi Salomonici antiquitatem superasse, et eorum magnificentiam templi illius dignitati et apparatui splendidissimo causam et occasionem præbuisse.

Respondetur, uti se res habeat de templorum apud gentes magnificentia ante Salomonis tempora, falsum esse quòd eorum pulchritudo, elegantia, splendor, opulentia, templi Salomonici magnificentia occasione dederit. Hæc enim in Davidis et Salomonis pietatem, de Dei majestate ut par est sententium, omnino refundenda est. Templa magna diis suis excitârunt gentiles, quòd eorum excellentiam pretiosissima quaque decere persuasum haberent. Undè illa Ovidii:

Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,

Aurea: majestas convenit ista Deo.

Cùm itaque David et Salomon Dei optimi

maximi majestatem summam, infinitam, immensam, perfectissimam, omnipotentissimam, sanctissimam esse firmissimè crederent, ut pote qui sit primum rerum omnium principium et finis ultimus, operæ pretium existimârunt templum ipsi magnificentissimum et augustissimum extruere et consecrare, quòd ejus magnitudinem testaretur. Unde Salomon ad regem Tyri Hiramum scribebat, 2 Paralipome non 2: *Domus quam edificare cupio, magna est; magnus est enim Deus noster super omnes deos: Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam domum? Si cœlum et cœli cælorum capere eum nequeant, quantus ego sum ut possim? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo. Deum præcipuè et singulari quâdam ratione Israelitici populi regem esse, David, Salomon, omnesque spirituales Israelite persuasum habebant, et aliis persuadere totis viribus nitentur. Propterea templum palatii regii formam habuit, in quo omnia ad pompam et splendorem magnificentissimè composita. Unde R. Schem Toh, hæc expendens, ubi varia altaria et conclavia, excubitores, ministros, tubicines, suffimenta, regia mensæ apparatus, purpuratos aulicos, regium conclave, soliumque ob oculos posuit, subdit: « Atque hæc omnia eò spectabant ut intelligeret vulgus regem, nempe Dominum exercituum inter nos versatum esse. Est enim ille Rex magnus omnibusque gentibus metendus. » Hanc Salomonis fuisse mentem verba ejus probant 5 Reg. cap. 8, 13: *Edificans edificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.* Hanc etiam spirituum omnium Israelitarum fuisse mentem, probat illud Jeremæ cap. 17: *Solum gloriæ altitudinis à principio locus sanctificationis nostræ.* Illa præterea templi magnificentia virtutum omnium apparatus et splendorem significabat, quibus Deus in nostrâ dedicandis est mente, in nostro consecrandum pectore; Ecclesia denique pulchritudinem et gloriam adumbrabat.*

Objicit Spencerus, templum Salomonis in monte conditum fuisse. Id verò ex gentium rudiorum usu profectum, qui templa sua in locis editis edificabant. Hinc illud Jeremæ 3, 25: *Verè mendaces erant colles, et multitudo montium: verè in Domino Deo nostro salus Israel.* In montibus luci sacri ac templa condita passim leguntur in historiis, et apud poetas geographosque. Templum Jovis Labradensis in monte Carie apud Labrada vicum Strabo memorat lib. 14; montem sublimem Veneri sa-

erum ad Pedalium promontorium (ibidem); templum Dianæ Pergæ, in loco excelso, in Pamphylia, et in Rhodo insula templum Jovis Atabyrii in monte Atabyri altissimo, cui etiam Isidis templum addit Appianus in Mitridaticis (ibidem). Idem Strabo lib. 6 Apollinis Delphici templum locat in monte; lib. 8 Veneris templum in summo Corinthi vertice, et lib. 7 Apollinis templum in colle eidem numini sacro, ad Actium Epiri oppidum. Mons Meros in India Jovi sacer refertur Melæ lib. 5, cap. 7. In Græciâ præcipuè mos obtinuit templa in montibus extruendi. Isque gentium antiquiorum dogmatis apprime convenit, qui summa montium fastigia deo alicui dicata esse, et singulare quoddam cum celestibus commercium habere credebant. Hinc illa Virgilio lib. 4 Æneidos:

*Atque hunc frondenti vertice collem,
Quis deus incertum est, habitat deus.*

Ad hunc antiquitatis delusæ morem et errorem aludum fortè verba psalmi 95: *Quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ, et altitudines montium ipsius sunt.* Quæ sic explicat Theodoretus in Commentario: *(Ipsius sunt etiam montium cacumina, licet demones stolidis hominibus millies persuaserint, ut in illis sibi templa erigerent.)*

Respondetur, nullo veteris historie testimonio probari quòd templa illa in montibus ab ethnicis ædificata Salomonico antiquiora fuerint, quamvis fortè diis suis interdum sacrificia in montibus obtulerint, vel numen aliquod in iis residere commenti sint. Verisimilitudine non caret, diabolus Dei simiam gentibus persuasisse ut sibi templa sub falsorum deorum nominibus in montibus erigerent Dei æmulatione, cujus templum in monte conditum erat. Ut est, templi loco mos gentium rudiorum occasione non administravit, sed angeli populum pestilentia percussentis et cædētis apparitio juxta aream Areeunæ Jebusæi in monte Moriâ Davidi facta, in quâ David altare Domino erexit jubente Gad propheta, et sacrificia obtulit, quibus placatus Deus, cohibuit pestilentiam. Videns autem rex sanctus quòd exaudivisset eum Deus in igne de celo super altare holocausti, dixit: *Hæc est domus Dei, et hoc altare in holocaustum Israel,* 1 Paralip. 21 et 22. Hoc, inquam, in loco à Deo per angelum, et per ignis celestis immissionem super victimas designato Salomon templum ædificavit, ut habetur 2 Paralipomenon cap. 3, 1: *Et cepit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in monte Mo-*

riâ, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco quem paraverat David in areâ Ornam Jebusæi. Adde, montem illum Isaaci oblatione celeberrimum fuisse, Genes. 22. Præterea, si Salomon templum in monte extruxisset, ut se gentium ruditati accommodaret, populique mori indulgeret, non solum montem, sed montem totius terræ sanctæ celsissimum ad fundandum templum elegerat. At mos in monte non erat totius Palæstinæ celsissimus. Nam mons Hermon montem Sionis adeò celsitudine superabat, ut psalmo 135 ros Hermon descendere dicitur in montem Sion. Denique satis est nobis Deum voluisse ut sibi templum in monte Sion extrueretur, et eum locum elegerit; cur elegerit, nostrum non est curiosius indagare, ratio penes ipsum est. Alioqui et rationes assignentur cur Christus in monte Thabor transfiguratus fuerit, in montem secesserit oraturus, in monte sermonem illum celeberrimum habuerit, quem totius Evangelii brevium jure dixerimus, Mathæi 5 et Lucæ 6; cur in monte Calvarie crucifixus sit, et morte suâ opus redemptionis nostræ consummaverit; cur è monte Oliveti in celos curiosius ascenderit. An Servatorem nostrum gentium ruditati et seculi moribus hæc indulgentia Spenceri asseret, et conjecturis solo eloquentiæ fuce splendidis persuadere se posse confidet?

Objicit Spencerus, Oraculum in tabernaculo et templi recessu positum, et responsa inde data, seculi mori et infirmitati, tanquam cause et origini suæ tribuenda. Gentes enim oracula et templa responsis divinis illustra diu ante Mosis ætatem habuisse. Unde Herodotus Ægyptos omnium mortalium primos in templis oracula quæsisse, et ab iis illam divinandam rationem ad Græcos derivatam, asserit, ac Mycerinum Ægypti regem, qui Mosem antecessit, vim magnam pecuniarum in deorum oracula et responsa insumpsisse, ut populi erga se benevolentiam provocaret.

Respondetur, Herodoto, aut profanis aliis historicis, in rebus Ægyptiacis Mose antiquioribus fidem leviter adhibendam non esse, cum ex certis documentis eas non tradiderint, nullusque fuerit Ægyptiacæ historie scriptor nisi multis post Mosem seculis. Quamvis ergo et apud Ægyptios, et apud Græcos, oracula perpetuo quasi fœdere templis conjuncta fuerint, verisimile est nullum demonis oraculum tabernaculo Mosaico fuisse antiquius; sed nequissimum illum Dei et hominum inimicum, ut vidit

Deum optimum maximum solemnique quodam ritu sua dantem oracula in tabernaculo Mosaico, suâ etiam in templis æmula operatione instituisse ut cæcos homines deluderet. Denique Deus et ex tabernaculo et ex templi adyto dedit oracula, ut voluntatem suam Israelitis manifestaret, eosque ab idololatriâ magis ac magis averteret, non ut profanarum gentium moribus suos ritus accommodaret. Hanc rationem asserit Origenes lib. 3 contra Celsum, cur Deus propheta apud Judæos excitaverit. *(Quomodo, inquit, ostendent nobis isti, qui stultitiam Judæis atque Christianis objiciunt, potuisse Judæorum gentem consistere siue ullâ promissionum præscientiâ, et cum circumvicinæ gentes singulæ in suorum numinum fana peterent oracula, hos solos qui contemptum externorum numinum didicerant, et non deorum, sed dæmonum, nimirum prophetarum voce moniti omnes gentium deos esse dæmonia; neminem habuisse qui divinæ mentis interpretem se professus à vanis illis retraheret eos, qui alloqui noscendorum futurorum cupidine descivissent ad cultos ab aliis dæmonas? Considera igitur an non necesse fuerit eos domi habere meliorum vatum copiam, qui externos contemnebant eum suis numinibus.)*

Objicit Spencerus, templi situm respectu plagæ cælorum, ex gentium ruditate et moribus originem habuisse. Ita enim templum situm erat, ut ejus sacrarium versùs occidentem, et frons aut vestibulum versùs orientem dirigeretur; contra quàm Christianorum mos est, in quorum sacris ædibus altare versùs orientem, vestibulum versùs occidentem, collocari solent. Templi situm jam dictum colligit ex Ezechielis 8, 16: *Et introduxit me in atrium domus Domini interioris; et ecce in ostio templi Domini inter vestibulum et altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra templum Domini et facies ad orientem; et adorabant ad ortum solis.* E quibus verbis apertum est, templi vestibulum vel ingressum, solis surgentis regionem respexisse; nam aliter non poterant idololatræ illi terga in templum, et ora in orientem simul convertere. Id confirmatur Maimonidis testimonio in More Nevochim p. 3, cap. 45. Templorum autem apud ethnicos hunc etiam situm fuisse testantur Porphyrius, de antro Nymph; et Dionysius Thrax lib. 3 Diæres; Hygenus lib. 1 de agrorum Limitibus constituendis; Clemens Alexandr. lib. 7 Stromatum. Respondetur, incertum esse an ethnicorum

templa sic sita essent ante Salomonico templum, et Mosis tabernaculum. Gentium templa penè omnia adytis sine sacrariis ad orientem conversis olim extracta fuisse, docet Viruvius lib. 4 de Architecturâ, cap. 5, cujus hæc sunt verba: *(Ædes sacræ deorum immortalium sic erunt constituendæ, ut signum quod erit in cellâ collocatum spectet ad vespertinam nam cœli regionem: ut qui adierint ad aram immolantes, aut sacrificia facientes, spectent ad partem cœli orientis, et simulacrum quod erit in æde; et ita vota suscipientes contueantur ædem et orientem cœli; ipsaque simulacra videantur contueri ex oriente supplicantes et sacrificantes; quòd aras omnes deorum necesse esse videatur ad orientem spectare.)* Quamobrem longè verisimilis est Deum tabernaculi templique sui adyta ad occidentem collocari voluisse, ut Israelitis à gentium moribus, qui solem ad orientem adorare solebant, avocaret, quàm ut gentium ruditati se accommodaret. Theodoretus doctissimi Patris ea mens est, quæstione 25 in 3 Regum, ubi de templo Salomonis ait: *(Versum autem erat non ad orientem, ut qui precabantur non adorarent solem orientem, sed Dominum solis.)* Quod totidem verbis repetit Anastasius Sinaita in responsione ad quæstionem 44.

Objicit Marshamus, templum Salomonis ad templorum formam structum esse, quæ pridem in Ægypto viderant Israelitæ, qualia delineat Strabo libro 17 Geographiæ, his verbis: *(Templorum structura talis est: In fani ingressu pavimento est latitudine jugeri, aut paulo minus, longitudine triplâ aut quadruplâ; unde Callimacho δρόμος, cursus dicitur.)* Postea magnum πρόπυλον, vestibulum, et ubi processeris, aliud vestibulum, rursusque aliud. Post vestibula, templum atrium habens magnum et eximium. Delubrum verò mediocre. Simulacrum aut nullum, aut non ad hominis, sed alicujus bestię formam effictum.) Templi itaque Ægyptii quatuor fuere partes: Ἀδύστρον, πρόπυλον, πρόπυλον καὶ ὄψωσ. Non absimile erat sanctuarium à Mose Dei jussu constructum, et templum deinde Salomonis ad eandem formam ædificatum. Ubi observare licet atrium non unum, deinde Sanctum, denique Sanctum sanctorum, suis singula velis distincta. Ezechiel etiam in sui templi descriptione, c. 52, memorat pavementum stratum lapide, id est, ἄδύστρον atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

Respondetur quòd etsi aliqua formæ simili-

tudo inter Ægyptiorum templa, prout à Strabone describuntur, et templum Hierosolymitanum interesset, non tamen illa hujus exemplar fuisse inde colligendum est. Nullo enim momento probari potest, ea quæ à geographorum principe in Ægypto visa sunt, Hierosolymitarum antiquitate superasse. Imò verò, cum Hierosolymitani templi fama non in vicinis solum, sed et remotioribus gentibus celebris fuerit ac pervagata, ut patet ex 3 Regum 8, 41 et 42, verisimile est gentes exteras templa sua ad præstantissimi istius exemplaris formam extruxisse. Sanè Deus pius Davidis et Salomonis propositum de templo construendo approbans, non ex peregrinis operibus, aut architectorum peritiâ, proprio ingenio, illos typum sibi formare passus est, sed suâ ipse sapientiâ omnium artificum structuram omnem delineavit, ut constat ex 1 Paralipomenon 28, 11, 12, 19: *Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, et templi, et cellariorum, et conaculi, et cubiculorum in adytis, et domus propitiations.... Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem inversa opera exemplaris.* Confirmatur testimonio Theodoretici questione 28 in 3 Regum. *Est ergo perspicuum, inquit, quòd sicut magno Mosi ostendit Deus exemplum tabernaculi, et dixit ei: Facies omnia secundum exemplum quod tibi ostensum est in monte; ita etiam beatus Davidem docuit gratia Spiritus formam ædificii. Ipse autem hoc ostendit filio. Est autem notandum quòd Dominum appellavit sanctissimum Spiritum. Nam cum dixisset scriptor quòd dedit ei exemplum omnium que erant in Spiritu cum ipso, paulò post adiecit: Omnia in Scripturâ ex manu Domini dedit David.*

Objiciunt Marshamus et Spencerus locum S. Joannis Chrysostomi Sermonem 51 in diem Natalem Christi, ubi ait: *Quo tempore ab Ægyptiacis turbis, et barbarâ Pharaonis tyrannide, Hebræorum populum Deus liberavit, videns ipsos impietatis adhuc secum reliquias habere, rebusque omnibus sub sensum cadentibus ad insaniam usque addictos, templorumque magnitudinis ac pulchritudinis admiratione duci, templum ipsis exædificari præcepit, quòd non modò materia magnificentiæ atque artis varietate, sed et structuræ formâ, cætera omnia quæ ubique terrarum erant, templa obscuraret.... Et quemadmodum pater liberorum suorum indulgenter amans, filium proligatis, perniciosis, lascivis*

et hominibus usum, nimioque luxu dissolutum, ad se longo temporis intervallo recipiens, tutò et cum dignitate in majori rerum abundantia constitueret, ne in angustiis aliquas conjectus, priorum recordatione, atque etiam cupiditate corripatur; ita Deus Judæos ad res sensuales cum stupore propensos videns, in hisce ipsis rebus præstantissimum aliquid efficit, ne unquam postea Ægyptiorum, aut eorum quæ apud Ægyptios experti fuerant, cupiditate caperentur. Templum igitur è gentium ruditate et Ægyptiorum moribus ortum traxit, judice S. Joanne Chrysostomo.

Respondetur, eâ in questione singulare esse S. Joannis Chrysostomi opinionem, à quâ discedere cogimur, salvè quæ tanto nomini debetur reverentiâ, cum repugnantem habeat Scripturam, nec aliorum Patrum consensu fulciatur. A Scripturâ porrò quàm longè abeat in concione illâ populari, patet, cum templum non eo primùm tempore sit extractum, quo populum ab Ægyptiacis turbis, et barbarâ Pharaonis tyrannide Deus liberavit, et quo impietatis Ægyptiacæ reliquias quædam illi adhærebant, sed multis exinde seculis. Nec tamen ad formam Ægyptiacorum templorum Salomonico extractum, sed ad mundi exemplar, S. Chrysostomus docet. *Templumque, inquit, ipsis statuit ad mundi exemplar, totiusque universi; tam quòd sensu, quàm quòd solo intellectu percipi potest. Sicut enim terra est, et cælum, et medium sepimenti instar hoc firmamentum, ita et illud quoque fieri jussit. Duasque in partes divisò hoc templo, et ad medium obtento velo, eam partem quæ extra velum erat, omnibus ingrediendi potestatem fecit; ad alteram verò illam interiori nemini, præter quàm suum sacerdoti aditum atque intuitum patere permisit. Cæterum quòd hæc non nostra conjectura sit, sed quòd templum reverè totius mundi ad exemplum extractum fuerit, audi quid Paulus de Christo in cælum ascendente loquens dicat Hebr. 9, 24: *Non enim in manu facta Sancta introiit Christus exemplaria verorum, ostendens, quòd quæ apud nos sunt, verorum sint simulacra. Quòd porrò velum dirimeret Sancta sanctorum à sanctis extra positis, sicut hoc cælum quæ super se sita sunt, ab omnibus quæ apud nos sunt, disjungit; audi quomodò etiam hoc, obscurius tamen indicaverit, cum cælum velum appellat. De spe namque referens, quòd sicut anchoram ipsam animæ habeamus tutam ac fir-**

nam, delude subjungit ibid. 6, 19: Et incedentem usque ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis introiit Jesus supra cæ-

lum sursum.... Vides quomodò cælum velamen appellaverit?

(NATALIS ALEXANDER.)

DE JEROBOAMI ET DECEM TRIBUUM DEFECTIONE A CULTU DEI

Dissertatio.

Defectionis illius historia scripta est 3 Regum c. 12: *Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad Domum David, si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem; et convertetur cor populi hujus ad dominam suam Roboam regem Juda, interficientque me, et revertentur ad eam. et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, et dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce citi tui, Israel, qui te educerunt de terrâ Ægypti. Posuitque unum in Bethel, et alterum in Dan; et factum est verbum hoc in peccatum: Ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan. Et fecit fana in excelis, et sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi. Constituitque diem solemnem in mense octavo, quintâ decimâ die mensis, in similitudinem sollemnitatis quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis quos fabricatus fuerat; constituitque in Bethel sacerdotes excelorum, quæ fecerat. Et ascendit super altare quòd extruxerat in Bethel, quintâ decimâ die mensis octavi, quem finxerat de corde suo; et fecit sollemnitatem filii Israel, et ascendit super altare, ut adoleret incensum.*

De vitulis illis Jeroboami queritur 1º utrùm Dei veri symbola fuerint, in hisque verum Deum Israelita coluerint; an verò ipsis stupidorum animalium figuris divinos honores detulerint? 2º Cur Jeroboam vitulorum figuram præ cæteris proposuerit? Circa primam questionem, Moneæus in tractatu de Vitulo aureo, contendit Jeroboamum vitulos aureos ut veri Dei signa Israelitis proposuisse, nec ipsum regem et Israelitas adorasse figuras istas stupidorum animalium, sed in illis Israelis Deum coluisse. His momentis nititur: Primò quòd neque hoc ausurus fuisset Jeroboam, neque populus adeò libenter in ipsius sententiam descendisset; secundò, quòd propheta Israelis, qui Jeroboamum sequebatur, Deum Israelis, professi sint; ut ille Bethelen-

sis 3 Regum 15, et illi propheta quos Achab et Josaphat consuluerunt 3 Regum 22; tertio, quòd Elias notet Israelem in duas tantum, non in tres partes claudicasse; nempe in partes Domini, et in partes Baalis, nullis relictiis partibus vitulis, eorumque sectatoribus, cum eos haud dubie in partibus Domini haberet 3 Regum 18, 21. Circa alteram questionem, idem Moneæus existimat Jeroboamum vitulos aureos effinxisse, et Israelitis proposuisse ad similitudinem Cherubim tabernaculi et templi, ut illorum desiderium populo adimeret. Unde et sollemnitatem Judæicæ similem statuit, quòd figura illæ sive symbola ad eandem religionem pertinerent. Illæ ratione Jeroboamum ad idolatriam exarsat, hæreses tantum et schismatis reum facit. Grotius in Annotationibus ad lib. 3 Regum cap. 12, ait, Jeroboamum vitulos aureos in Bethel et Dan erexisse, quia volebat Deum coli in eâ figurâ, quæ Josepho Dei ministro, unde ortus erat Jeroboam, dicata olim fuerat, et quæ in Cherubinis partem faciebat præcipuam, ut rei illi aspectu populus retineretur in veneratione posteritatis Josephi, faciliusque crederet eis regnum deberi qui orti essent ab eo ejus maxima fuerant in omnes Israelitas beneficia. Sic Julia domus Ænæ laudes per omnes poetas cani voluit, ut eò lenitè ferret populus imperium illud velut fati datum. Eorum sententiam sequitur Grotius, qui Josephi memoriam ab Ægyptis in bobus cultam voluit, totamque fabulam Apidis et Serapidis ad hanc originem referent. Quà de re Vossius fusè disserit lib. 1 de Origine et Progressu idololatriæ. Cujus vestigia insisit Spencerus dissertatione 5 de Origine arcæ et Cherubinarum. Singulares horum auctororum sententias breviter refellemus, et communem sacrorum interpretum stabillemus duplici propositione.